

รายงาน

พระสงฆ์ตรวจจัดการศึกษา

มณฑลนครศรีธรรมราช

วัดท่าโพธิ์ เมือง นครศรีธรรมราช

วันที่ ๑๗ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๙

เกล้ากระหม่อม พระศรีธรรมมุนี ผู้อำนวยการศึกษา มณฑล นครศรีธรรมราช ขอ ประทานทำรายงาน จัด การ ศึกษา มณฑล นั้น จำ นวน ศก ๑๑๙ ทูล ถวาย พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่น วชิรญาณวโรรส ผู้ทรง เปน ประ ชา น อำหนวย การศึกษา แด การ ดำเนิน ใน หัว เมือง มณฑล กรุง เทพ ฯ แด ใน มณฑล หัว เมือง ตลอด พระ ราช อาณา จักร เพื่อ ได้ นำ สำ เน่า ขึ้น ถวาย ใน ส้มเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าผู้เป็นอรรค ดำสนูปถัมภกทรงพระคุณธรรมอันมหาประเสริฐ ด้วย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าออก เกล้ากระหม่อม ถวาย แด ส้มเด็จบรมบพิตร พระ ราชสม ภาร เจ้า ให้ ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานตราตำแหน่ง ตั้ง เกล้ากระหม่อม ให้ เปน ผู้อำนวยการศึกษามณฑล นคร ศรี ธรรมราช นั้น พระ เสด็จ พระ คุณหา ที่สุด มิได้

เกล้ากระหม่อม ได้ ทูล ถวาย พระบาท ออก ไป จัด การ ศึกษา ใน มณฑล นั้น ออก เรือ จาก กรุง เทพ ฯ เมื่อ วันที่ ๒๒ มิถุนายน รัตนโกสินทร ศก ๑๑๙ ถึง เมือง นคร ศรี ธรรมราช ใน วันที่ ๒๙ จวน กาดพรรษา เข้า จึง ได้ พัก รอ อยู่จำ พรรษา ที่ วัดท่าโพธิ์ จัด โรง เรียน วัด ท่า โพธิ์ เปิด การ สอน ตามแบบหลวง แด ได้ ไป ตรวจ วัด ไกล ๆ อยู่จน ตลอด พรรษา จึง ได้ ออก ไป ตรวจ จัด การ ใน อำเภอ แควง เมืองนคร ฯ เมืองพัทลุง เมืองสงขลา เมืองจนะ

เมือง เทพา เมือง หนอง จิก เมือง คานี่
เมือง ยะหริ่ง เมือง สายบุรี แล้วยกดับ มา
ถึง เมืองนคร ฯ ใน วันที่ ๗ เมษายน ศก ๑๑๙

วิธี ตรวจ นั้น คือ ได้ ไปพบ ปะ กับ เจ้าอธิการ แล้วนัด ประชุม ใน ที่ แห่ง หนึ่ง ๆ คราว ละ ๒๐ องค์ บ้าง ๓๐ องค์ บ้าง พร้อมด้วย นายอำเภอ กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ราษฎร เปน อัน มาก ได้ ชี้ แจง ข้อ พระ ราช ประสงค์ แด พรรณาคุณ ประ โยชน์ ของ การ ศึกษา แด การ ดำเนิน ให้ ประชุม ชน เหล่า นั้น มีความ เลื่อมใส เพื่อ จะ ระวัง ความ ตื่น ต้าน ของ เขา มิให้ เข้าใจ ผิด ไป อย่าง อื่น แด ได้ แจก แบบ เรียน ให้ ไว้ ตาม วัด ที่ ควร แจก ให้ หนังสือ บุรพลิกษา แด หนังสือ สั่ง สอน การ ดำเนิน บาง วัด ถ้า วัด ไต ควร จะมี โรง เรียน ได้ ก็ จัด ขึ้น ไว้ ตาม ส้มสมควร แก่ ภู มิ ประเทศ นั้น ๆ รวม โรง เรียน ๒๑ โรง แด ได้ เรียบ เรียง ราย งาน จัด เปน ดี แผนก คือ

- ๑ ระเบียบทาง
- ๒ การ คณะ
- ๓ การ ดำเนิน
- ๔ การ ศึกษา

ในการ ที่ได้ ตรวจ จัด นี้ นับ ว่า ได้ ทำ ประโยชน์ แก่ ประชาชน โดย เต็ม กำดั่งบัญญัติ แด ความคิด ที่ สำ มารถ ให้ สำ เร็จ ไป ได้ เพียง เท่า นั้น เพราะ อาไครย พระ บรม เสด็จ ภา พราฐุ ปถัมภ์ จึง ได้ เปน ไป ได้ โดย สดวก ขอ พระ ราชทาน ถวาย พระ ราชกุศล แด ส้มเด็จ บรม บพิตร พระ ราชสม ภาร เจ้า ผู้ทรง พระ คุณธรรม อันมหา ประเสริฐ

ควร มิควร สุดแต่ จะ ทรง พระ กรุณาโปรด พระ ศรีธรรมมุนี

๑ ระยะเวลา

วันที่ ๒๒ มิถุนายน รัตนโกสินทร ศก ๒๔๘๑
ออกเรือจาก กรุงเทพ ฯ ถึง เมือง นคร ศรี
ธรรมราช ใน วันที่ ๒๕ ได้ ขึ้น อยู่ วัดท่าโพธิ์
ใน เวลานั้น พระยาสุโขทัยวิจิตร ข้าหลวงเทศา
ภิบาล อยู่ที่ เมืองสงขลา ได้ ถัด มา จะ มา เมืองนคร
อยู่แล้ว จึง ได้ รอ ทำ ทำน พระยาสุโขทัย ฯ อยู่
จน ถึง วันที่ ๕ กรกฎาคม ศก ๒๔๘๑ ทำน
พระยาสุโขทัย ฯ มา ถึง

ครั้น วันที่ ๗ เพลา ๒ โมง เข้า ให้ ประชุม
ข้า ราชการ ที่ ศาล แขวง กลาง มี ทำน ฯ ข้าหลวง
เทศาภิบาล เปน ประธาน ฝ่าย พระสงฆ์ ถิ่นานานุ
กรม ๑๑ รูป มี พระครู กาศาติ เปน ประธาน

เกล้าฯ กระหม่อมได้ เชิญตรา บรรดา ที่ได้ นำ ไป
นั้น ออก วาง อ่าน ทราบ ตลอดจน ทัก กัน แล้ว
ทำน พระยาสุโขทัย ฯ ขึ้น ขึ้น กล่าว คำปลวาราณา มี
ใจความ ว่า “ข้าพเจ้า เปน หัว หน้า ข้า ราชการ
ตั้งแต่ ข้าหลวง ผู้ช่วย เจ้าเมือง กรมการ ไป ตลอดจน
ถึง ราษฎร สำคัญ ใน มณฑล นี้ ขอ ปลวาราณา
ไว้ ใน ที่ เถาะ หน้า พระสงฆ์ ว่า ข้าพเจ้า มีความ
ยินดี แด เต็ม ใจ อย่าง ที่ สุด จะ ประกอบ การ
อุดหนุน ใน การ ศึกษา นี้ จน เต็ม กำลัง คือ จะ
มี トラ คำสั่ง ถึง กรมการ อำเภอ ทุก ตำบล ใน
มณฑล นี้ ให้ มีความ พยายาม ใน ที่ จะ อุดหนุน
การ ศึกษา ให้ เจริญ ขึ้น ทุก ตำบล แด จะ เรี่ย
ไร ราษฎร จน ตลอดจน ถึง ผู้ว่า ราชการ เมือง
ให้ ช่วย กัน ออก ทุน ตาม มาก แด น้อย อุดหนุน
โรงเรียน ตาม สมควร แก่ กำลัง แด จะ ค่อย จัด
การ บำ เหน้จ แก่ นัก เรียน ไป เอง หน้า คือ ว่า
ถ้า นัก เรียน คนใด มี วิชา สอบ ได้ ได้ ตาม หัด กัส ทร

ชั้น สาม หรือ ชั้น สอง แด้ว จะ ช่วย ขอด ถอน
ไม่ ให้ นัก เรียน คน นั้น ต้อง เสีย ค่า ราชการ มี ติ
กั ง คำสั่ง นั้น คน ละ ๓ จำนวน หรือ ๕ จั
นวน ตาม สมควร แก่ ภูมิ ความ วั ของ นัก เรียน นั้น

การ อุดหนุน ข้อ นี้ นับ ว่า เปน เครื่อง อุดหนุน อย่าง
เอกอุษรั ถ้า การ เปน จริง ได้ ดัง นี้ แด้ว เปน เหตุ
จะ ให้ โรงเรียน เจริญ ขึ้น โดย เร็ว ได้ ” เพลา
๕ โมง เลิก ประชุม

วันที่ ๓๐ กรกฎาคม ศก นี้ ได้ จัด การ
โรงเรียน วัดท่า โพธิ์ ตั้ง เปน โรงเรียน หตวง ๑ ตำบล
(ชื่อ ว่า สุโขทัยภิบาลวิทยา) พระมหาไฉ เป. เอก
เปน อาจารย์ ที่ ๑ พระจอน เปน อาจารย์ ที่ ๒
มี นัก เรียน ประมาณ ๕๐ คน

เกล้าฯ กระหม่อม ได้ เลิก จัด พระ, เณร,
ใน วัด นั้น ๆ มา ให้ เล่า เรียน กับ พระมหาไฉ
เพื่อ จะ ได้ แจก จ่าย ไป ให้ สอน ใน โรงเรียน อื่น ๆ
ซึ่ง จะ ได้ จัด ต่อ ไป ข้าง หน้า

วันที่ ๓๑ จวนใกล้ จะ เข้า พรรษา จึง ได้
รีบ ไป ตรวจ จัด ใน อำเภอ เข้มชัด แขวง เมือง นคร ฯ
ตรวจ ได้ ๒๕ วัด ราย แจ้ง อยู่ ใน มาณู ชี หมาย
เลข ๑ นั้น แด้ว กลับ มา ถึง วัด ท่าโพธิ์ ใน วัน
ที่ ๒๒ เดือน นี้

วันที่ ๒๓ ได้ อธิษฐาน พรรษา อยู่ ที่ วัดท่า โพธิ์
ใน เพลา ที่ จำ พรรษา อยู่ นั้น ได้ ตรวจ จัด วัด ใน
อำเภอ แขวง กลาง เมือง ราย พระ สงฆ์ สำม เณร
ศิษย์ วัด แจ้ง อยู่ ใน มาณู ชี หมาย เลข ๒ นั้น แด้ว

ใน ท้อง ที่ อำเภอ กลาง นี้ วัด พระนคร พระสงฆ์
เปน ธรรมยุติกนิกาย ๑๕ รูป สำม เณร ๖ รูป
ศิษย์ วัด ๑๑ คน ควร ตั้ง โรงเรียน ราษฎร ได้
ราษฎร ทั้ง หตวง ใน ตำบล นั้น เรี่ย ไร วัฒน ออก ทุน

ความมาก แด่น้อย ตั้งโรงเรียน ๑ ตำบล (ชื่อว่า ราษฎร ณะตุงวิทยา) พระครูกาชาติ เป็นผู้ จัดการ ในโรงเรียนนั้น โดยแข็งแรง จัด พระทอง พระเผือก สามเณรบ้าง ให้มาศึกษาที่ โรงเรียน วัดท่าโพธิ์ เพื่อจะให้ เป็น อาจารย์ ใน โรงเรียนนั้น

ในท้องที่อำเภอ กตาง มีกำหนด ๓๐ กำหนด หมู่บ้าน ๓๑๔ หมู่ หลังคาเรือน ๘๘๓๘ หลัง รวมคนชาย หญิง ๔๓๔๓๕ คน

วันที่ ๒๒ สิงหาคม ผู้มีชื่อได้ นิมิตต์ไป แสดงธรรม ที่ตำบล บ้าน บางพงแขวงอำเภอ เบ็ญชัต เป็นโอกาส ที่จะไป ด้วย สัตตคาหิกัตยได้ จึงได้ ไป เพื่อ แสดงธรรม แล้ว ได้ ตรวจ วัดใน อำเภอ เบ็ญ ชัต ซึ่งตรวจ ค้าง อยู่ครั้ง ก่อนนั้น ได้ ตลอด แขวง รวย แจ้ง อยู่ในบาญชี หมาย เลข ๓ นั้น แล้ว ในท้องที่อำเภอ เบ็ญชัตนี้ วัด เสาธงทอง เปน ที่ ประชุมคน พระสังฆ ๗ รูป พระทอง อายุ ๓๕ ปี พรรษา ๓๓ เปนเจ้า อธิการ คิษย์ วัด ๓๕ คน สถานที่ ควรตั้ง โรงเรียนได้ หลวงพิบูลย์ สัมปตกรรมการอำเภอรับเปน ผู้อุคหนุน แต่ชัตชอง อยู่ด้วยไม่มี อาจารย์ พระทอง เจ้าอธิการ ความ รู้ไม่พอ

นาย ฉัน ผู้พิพากษาศาดแขวง เปนนักเรียน สดวกุ หลาบ เคย เปนครู อยู่ บ้างแล้ว นายฉัน มีความ พยายาม ด้วยความ เลื่อมใส ใน การศึกษา เปน อย่างยิ่ง รับเปนผู้ อุค หนุน จน เค็มกำ ตั้ง จัดปลูก โรงเรียนขึ้น ที่วัด เสาธงทอง ๑ หลัง

เกล้า กระทบหม่อม จึงได้จัด พระ ช่วย พระจัน วัด นั้น เปน อาจารย์ นายฉัน รับเปนผู้แนะนำ จะให้ พระช่วย พระจัน สอนตามแบบหลวงให้จงได้

ตกลงว่าได้ตั้งโรงเรียน ที่วัด เสาธงทอง ตำบล ๑ (ชื่อว่าไพรมุขย์บำรุง)

ในท้องที่อำเภอ เบ็ญชัตนี้ มีกำหนด ๒๗ กำหนด หมู่บ้าน ๒๘๔ หมู่ หลังคาเรือน ๗๖๗ หลัง รวมคน ชาย หญิง ๓๕๐๘๐ คน

กลับจาก แขวง อำเภอเบ็ญชัต ถึงวัดท่าโพธิ์ ในวันที่ ๑ กันยายน ร, ศ, ๑๑๘๘ ได้ ตรวจ จัด วัด ที่ใกล้ ๆ อยู่จนตลอดพรรษาแล้ว ได้ ไป ตรวจในแขวงอำเภอ กตาง พร้อมด้วยพระมหาไว ไปจากวัดท่า โพธิ์ ในวันที่ ๒๗ ตุลาคม ศกนั้น เพลา เข้าถึง วัดจัน พอในเพลาค่ำแล้ว ๒ พุ่มเคษ พระอุปัชฌาย์แก้ว เจ้า คณะ แขวง พร้อมด้วยเจ้า อธิการ ในวัด นั้น ๆ ทั้งกำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ราษฎร เปนอันมาก มาต้อนรับให้ อาไศรย ในที่พัก พอสมควร ได้ ะแจง ขอพระราช ประสงค์ ให้ ประชุมชน เหล่านั้น มีความ เลื่อมใส เพื่อจะให้ ระวัง ความ คื่น เต็นของเขา มิให้ เข้าใจผิดไป อย่าง อื่น คำวันนั้นชาวบ้าน ประ ชุมกัน เปน อันมาก ได้ เทศาตั้งสอนการดำดนา ๑ กัณฑ์ ครั้นรุ่งขึ้นวันที่ ๒๘ ได้ ตรวจ วัดนั้น ๆ ดังมี แจ้ง ในบาญชี หมาย เลข ๔ นั้นแล้ว เพลาบ่าย ๓ โมง พระมหาไวเทศนา ๑ กัณฑ์

รุ่งขึ้นวันที่ ๒๙ พระ อุปัชฌาย์แก้วจัดช้าง ให้ ๑ ช้าง ไปจาก วัดจัน พอในเพลาเที่ยง แล้ว ๑๕ นาที ชาวบ้าน ตามไป สั่ง ประมาณ ๑๔ หรือ ๑๕ คน เพลาบ่าย ๕ โมง ถึง วัดประตู พระเจ้าอธิการจัน แดกกำหนดผู้ใหญ่ บ้านมาต้อนรับ ให้ อาไศรย ใน ที่ พัก พอ สมควร คำจัน นั้น เกด้า กระทบหม่อม เทศนา ๑ กัณฑ์ รุ่งขึ้น วันที่ ๓๐ เพลา ๓ โมงเช้า พระมหาไว เทศนา ๑ กัณฑ์ เพลา ๔ โมง ไปจากวัด

ประตู ถึง วัดท่าสูงใน เพลาค่ำแล้ว ๔๕ นาที
 พระเสด็จเจ้าอธิการหมวด พร้อมด้วยกำนันผู้ใหญ่
 บ้านมาต้อนรับให้พักในที่พัก พอสมควร รุ่งขึ้น
 วันที่ ๓๑ ได้เชิญ ทรา พระราชดีห์น้อย กับคำตั้ง
 ที่ว่า การ เมือง ไปวางต่อ นาย เจริญ กรมการ
 อำเภอ ใน ที่ว่า การ นาย เจริญ ขอตั้งโรงเรียน
 ที่วัด หมาย นาย เจริญ รับ เป็น ผู้อุดหนุนโดย
 เต็มกำลัง คุุอัทธยาไ้รย นาย เจริญ ชอบใน
 การ ศึกษา มาก

กลับจากที่ว่าการ อำเภอแล้ว ได้ไป
 ตรวจวัดนั้น ๆ คงมีแจ้ง ใน หมายเลข
 ๕ นั้นแล้ว

วันที่ ๑ พฤศจิกายน ศกนี้ เพลาบ่าย ๑
 โมง นาย เจริญ พร้อมด้วยกำนันผู้ใหญ่บ้าน
 นำไป ถึง วัด หมายเพลา ๓ โมง ราษฎรชาย
 หญิง มา ประชุมกัน อยู่ประมาณ ๕๐ หรือ ๖๐
 คน ต้อนรับให้อยู่ใน พระอุโบสถ ได้ชี้
 แจงข้อ พระราชประสงค์ แล การ ศึกษาตั้ง ที่
 ถ้าวแล้วข้าง ต้น ได้ตรวจดู สถานที่วัดหมาย
 มี พระสงฆ์ ๓ รูป ศิษย์วัด ๓ คน ถึงตั้ง อยู่
 กตาง ที่ ประชุมคน ก็ยังเป็น ที่หนักใจมาก เพราะ
 เจ้า อธิการวัดนั้น ไม่สู้จะ ยิน ดีนัก ถึง จะมี
 โรงเรียน ขึ้น ก็ น่ากลัว จะล้ม ติดยา ไป แต่
 กรมการแต่อำเภอกำนันผู้ใหญ่บ้านราษฎรในตำบล
 นั้น ยอยาก จะให้มีโรงเรียนในวัดนั้น พระ
 สงฆ์ผู้ สามารถจะเป็นครู ก็ไม่มี นาย เจริญ
 จึงจัด นายแก้ว พนักงานเก็บเงินค่า นา จะให้เป็น
 อาจารย์ นายแก้ว คนนี้ได้เข้าเรียน ภาษามคธ
 แปล ขรรคมบท ที่ปนี้ สาร ส่งกระทรวง ออก แต่
 ใน ส่วน หนังสือ ไทยก่อน ข้าง จะอ่อน มาก ถ้า
 ได้ รับความชี้แจงของผู้รู้เข้าอีกพอจะเป็นไปได้

นาย เจริญ ก็กระที่บกหักทำเป็นที่โรงเรียน แล้ว
 เรียกว่าตามกำนันผู้ใหญ่บ้าน ให้รับจัด เครื่อง
 ไม้คนละวัน ๒ คู่พอครบเครื่องขึ้นได้ กำหนด
 จะให้เปิด การสอนในต้น ศก ๑๑๙ คงลงว่าจะได้
 ตั้งโรงเรียนประจำแขวงที่วัดหมาย ๑ คำบด
 ชื่อว่า วัดมณานุกุล

ใน ที่ซึ่งที่ อำเภอ กลายนี้ ว่ามีกำนัน ๓๐
 กำนัน หมู่บ้าน ๒๒๗ หมู่ หลังคาเรือน ๒๕๙๓
 หลัง รวมคนชายหญิง ๑๒๖๒๔ คน

รุ่งขึ้นวันที่ ๒ เพลาบ่าย ๓ โมง พระมหาไว
 ได้เทศนาสั่งสอนชาวบ้าน เวลาหนึ่ง

ในเวลานั้น เป็นเทศกาลฝน น้ำท่วมทาง
 เดิน ครั้นจะไปให้ถึงอำเภอดีซงก็เหลือกำลังที่
 จะเดินได้จะไปทางทะเล ก็เป็นน้ำพวย จำเป็นต้อง
 กลับเสีย ครั้งหนึ่ง วันที่ ๓ นาย เจริญ จัด เรือ
 ให้ ๑ ลำ มีคนแจว ๔ คน ส่งกลับมา ถึงวัด
 ท่าโพธิ์ ใน วันที่ ๔ พฤศจิกายน ศกนี้

ครั้นวันที่ ๑๙ เดือนนี้ หลวงภูวนารอนรา
 นุรักษ์ ปลัดจัตวา ให้ ๔ ข้าง พระครูกาชาตินา
 ไปตรวจใน อำเภอ ฝ่ายนอกเขา ออกจาก
 กำนงเมือง ในเพลาบ่าย ๑ โมง ฝนตกน้ำท่วม
 ทุ่งนาข้างเดิน โดยความลำบาก ถึงวัดท่า ข้าง
 ในแขวง อำเภอ เมือง เวลาบ่าย ๕ โมง แวะเข้า พัก
 อาไ้รย ในโรง การ เปรียญ พระภคินเจ้าอธิการ
 วัดนั้น พร้อมด้วยกำนันผู้ใหญ่บ้านจัด ราวับ
 ที่พออาไ้รยได้ ได้ชี้แจงข้อ พระ ราชประสงค์
 ตั้ง ที่ถ้าวแล้วข้างต้น พอเวลา ๒ ยามขุนกระษेत्र
 พาหะ กรมการอำเภอ ร่อน พิบูลย์มาต้อนรับ
 ถึงที่นั้น

ครั้น รุ่งขึ้น วันที่ ๒๐ เพลา ๓ โมงเช้า ไปจาก
 ที่นั้น พร้อมด้วย ขุนกระษेत्र พาหะ เพลา

เที่ยงแล้ว ๒๕ นาที ถึงวัดนาใน แขวงอำเภอร่อน
พิบูลย์ กำหนด ผู้ใหญ่บ้านมาคอยรับอยู่ตามคำสั่ง
ขุนกระษेत्रพาหนะ ด้วยความประสงค์จะให้ฉันเพน
ในที่นั้น แต่ในเพดานนั้น เคยเพนแล้วจึงหาได้ พัก
ในที่นั้นไม่ เคยไปจน ถึงที่ว่าการ อำเภอร่อน
พิบูลย์ เดิมยื่น ทนายดำดบิที่พัก ไว้ ตามคำสั่ง
ของขุนกระษेत्रพาหนะ มีมานมั่ง ใ้ระเก้อ
ดำดบิ เรียบร้อยดี ได้เชิญตรา พระราชดีห์กับ
คำสั่งที่ว่าการเมืองออกวาง อำนทราบทั่วกันแล้ว
ขุนกระษेत्रพาหนะ ก็ ประกาศ แก่ ราษฎร ให้ ปฏิบัติ
เลี้ยงดู ทั้งเข้า เพน ได้ความ ฝาคูกกันทั้ง ดั้น
ได้ตรวจวัดนั้น ๆ ดัง มีแจ้งในบาญชีหมาย
เลข ๖ นั้น แล้ว

ในอำเภอนี้ ไม่มีวัด ที่ควร จะตั้ง โรงเรียน
ให้บริบูรณ์ได้ แต่ ขุนกระษेत्रพาหนะ มีความ
ชวนชวายจะให้ มีโรงเรียน ขึ้นให้แจ้งได้ จึงพร้อม
กันกับ เดิมยื่น ทนาย จัดสถานที่ ในวัดร่อน นอก
ใกล้ ที่ว่าการ แล้วจะรับ ออกหนุน จนเต็มกำลัง
เพื่อจะให้ เปนคุณ ประโยชน์ แก่ ราษฎร ใน ท้อง ที่
ของคุณ แต่จะได้ เปน ผล ประโยชน์ แก่ ราชการ ด้วย
กำหนดว่าจะให้ ได้ เปิด การสอน ในศก ๑๑๙๘ ตก
คงว่าจะได้ ตั้ง โรงเรียน ในวัดร่อน นอก ๑ ตำบล
(ชื่อว่ากระษेत्रภักดีจัน)

วันที่ ๒๒ ขุนกระษेत्रพาหนะ อาราธนา ให้
เทศนา ในที่ว่าการ ๑ ถิ่นที่

วันที่ ๒๓ เพลาถจาง ค่ำ นายเวียง ปลัดอำเภอ
พาสาวบ้าน มาณที่พัก นิมนต์ ให้เทศนา ๑ ถิ่นที่
ราษฎร ใน ตำบลนี้ ไม่ค่อยจะ ยินดี ในการ ศึกษาหนัก
แต่ขุนกระษेत्र พาหนะศุขัทธยาไ้ครยก่อนข้างจะเป็น
สัตบุรุษมาก น้าว หม่อง น้า โคนจะ ให้ ยินดีข้าง
กุศล อยู่มาก ๆ

ในท้องที่ อำเภอร่อนพิบูลย์ นี้ มีกำหนด ๙ กำหนด
หมู่บ้าน ๑๒ หมู่ หลังคาเรือน ๒๙๖๑ หลัง รวม
คนชายหญิง ๓๓๐๙๔ คน

วันที่ ๒๖ ขุนกระษेत्र พาหนะจัดข้างให้ ๔ ข้าง
ไปจากที่นั้น ขุนกระษेत्रพาหนะ ตามไป ส่งจนถึง
พรมแดน แขวงร่อนพิบูลย์ แล้วให้ ผู้ใหญ่บ้าน
ตามไปส่ง ๒ นาย คำว่าวันนั้นต้อง แรมข้าง อ่าไ้ครย
ที่ศาลา กลางป่าไม่มีบ้านคน รุ่งขึ้น วันที่ ๒๗
ไปจากที่นั้นถึง ที่ว่าการ อำเภอทุ่ง ตรง ใน เพลาบ่าย
๓ โมง ๔๐ นาที

ในเวลานั้น นายเที่ยง กรมการอำเภอ พร้อม
ด้วย กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน หลายนาย ด้อนรับให้
อ่าไ้ครยในทำเนียบ สำหรับ รับ ข้างหลวงเทศาภิบาล
ได้เชิญตราพระราชดีห์กับคำสั่ง ที่ ว่าการ เมืองออก
วางอำนทราบทั่วกันแล้ว ได้ ชี้แจง ข้อ พระราช
ประสงค์ ดังกล่าวแล้ว ข้างคั้น

วันที่ ๒๘ ได้ ไปตรวจวัดนั้น ๆ ดัง มีแจ้งใน
บาญชี หมาย เลข ๗ นั้น แล้ว

ในท้องที่ อำเภอทุ่ง ตรงนี้ วัดโคกหม้อควร
ตั้งโรงเรียนได้ พระแก้วอริการ เปนเจ้าคณะแขวง
พระอินตัม ๑๘ รูป ดำงแณร ๓ รูป ศิษย์วัด
๒๐ คน นายเที่ยงกรมการอำเภอ รับเปน ผู้ออกหนุน
โดยแข็งแรง คือ รับปลูกโรงเรียน แดจะสร้าง
เครื่อง ใช้ดอย ในโรงเรียน แล้วจะออกหนุน คือ
ไปตามด้นควร ตกคงว่าจะได้ ตั้ง โรงเรียนใน
วัดโคกหม้อ ๑ ตำบล (ชื่อว่านิมิตยาภิรมย์)
ที่ว่าวัดนี้ ควรตั้งโรงเรียน ได้ นั้น เพราะบริบูรณ์
ด้วยคุณ ๘ อย่าง ๑ อยู่ใกล้ ที่ว่าการอำเภอ
๒ กรมการอำเภอ มีความพยายาม โดยแข็งแรง
เพื่อจะให้ โรงเรียน ศึก ขึ้นได้ ๓ วัดนั้น อยู่กลาง

ประชุมหมู่บ้าน ๕ หมู่บ้าน ขึ้นในวัดพันมาก
 ๕ วัดนั้น เปนที่นับถือของราษฎรว่าเปน หลักถาน
 ๖ ศิษย์วัดในวัดพันมากอยู่แล้ว ๗ กำหนดผู้ใหญ่
 บ้าน ในตำบลนั้น เปนศิษย์วัดนั้น ทั้งสิ้น ๘ เจ้า
 อธิการวัดนั้น อยากจะให้ โรงเรียน ตั้ง ขึ้น ในวัด
 ของคน

โรงเรียนในวัดนั้น ถ้าจะตั้งขึ้นไม่ได้ หรือตั้ง
 ขึ้นแล้ว จะเสื่อมถอยแต่เดิม ละตาย ไป นั้นด้วยเหตุ
 ๓ อย่าง

๑ พระสงฆ์ ในวัดนั้น ยังไม่สามารถจะเปนครู
 ได้ ๒ คนในตำบล นั้นยังไม่ค่อย จะเห็นประโยชน์
 ของการศึกษา ๓ ได้ยินว่า นายเที่ยง จะต้องเลื่อน
 ไปรับราชการในหน้าที่อื่น เสีย

ถ้าเหตุ ของความ วิตก นั้นไม่มีแล้ว เห็นด้วย
 เกดว่า ว่าโรงเรียนนั้น คงจะเจริญได้ เพราะ ฉะนั้น
 เกดว่า กระหม่อม จึงจัด เดือดพระในวัด นั้นได้ ๓ องค์
 ซึ่ง มีท่าทาง พอ ที่จะฝึกสอน ให้เป็นครู ได้ นั้น ตั้ง
 ให้ ศึกษา กับพระมหาไฉ ที่โรงเรียนวัดท่าโพธิ์
 เพื่อจะได้ กลับมาเปนครู ในที่นั้น

ในท้องที่ อำเภอทุ่งสง ว่า มีกำนัน ๑๗ กำนัน
 หมู่บ้าน ๑๕๘ หมู่ หลักถานเรือน ๓๒๑๔ หลัก รวม
 ชายหญิง ๑๑๘๗๖ คน

วันที่ ๓๐ ราษฎรชายหญิง มาประชุม กัน
 ประมาณ ๖๐ หรือ ๗๐ คน อาราธนา ให้ เทศนา
 ๑ ถิ่นที่ ครั้น เทศนาแล้วก็ได้ สันทนา กับพระสงฆ์
 แล ข้าราชการ ประชุมชนในหมู่บ้าน ให้ มีความ
 เต็มใจ ในการศึกษา แดการดำเนินาพอสมควร
 เพลาบ่าย ๕ โมงเลิกสันทนา

วันที่ ๑ ธันวาคมศักราชนี้ กรมการอำเภอจัด
 ช่างให้ ๔ ช่าง ไปจากที่ว่าการอำเภอ ทุ่ง สง ใน

เพลาเช้า ๑ โมง ไปจนค่ำ ๑ ยาม ๔๐ นาที ถึง
 บ้าน จันดี แขวง อเภอ ฉวาง กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน
 คำนวณ ให้พัก อาศัยรับ ที่ศาลาหน้า บ้าน

วันที่ ๒ เพลาเช้า ๑ โมง ๓๐ นาที ไปจาก
 ที่นั้น จนเพลาค่ำ ๕ ทุ่ม ถึง ที่ว่าการ อำเภอ
 ฉวาง นายภาคกรมการอำเภอและกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
 พร้อมด้วย อธิการตาย เจ้าคณะแขวงวัดหาดสูง ๑
 เจ้า อธิการ วัดวังม่วง ๑ วัดนาเซียง ๑ วัดพิปูน ๑
 วัดยางค้อม ๑ วัดศุกต์ด้อม ๑ วัด ทุ่งปอน ๑ วัด
 ทุ่งใหม่ ๑ วัดกเบียด ๑ วัดนาหวา ๑ วัดปากจ้ง ๑
 มาคอย รับ ให้พัก อาศัยรับ ที่ ทำเนียบวัด หาด สูง
 ได้ สันทนา กับเจ้าอธิการ อันดับ แลได้ ชี้แจง ช้อย
 พระ ราช ประสงค์ แก่เจ้า อธิการอำเภอกำนันผู้ใหญ่
 บ้าน ราษฎร เปน อัน มาก ให้ เต็มใจ ได้ ใน
 การ ศึกษา เพื่อ จะรับ ความ ตื่นเต้น ของราษฎร
 เพลา ๘ ทุ่ม เศษ เลิกประชุม

วันที่ ๓ ได้ ตรวจ วัดทั้ง ที่ออก ชื่อมาแล้ว
 ช่างค้น ได้ แจก หนังสือ เทศนาทุกวัด ให้หนังสือ
 บุรพริกชา แดแบบเรียนเร็วบางวัด

วันที่ ๕ เพลาบ่าย ๑ โมง นายภาคกรมการ
 อำเภอเปนมหัว หน้า ราษฎร มา ประชุม กัน ในที่ พัก
 นิมนต์ ให้ เทศนา พระครูภาชาติเทศนา ถิ่นที่ ที่ ๑
 เกดว่า กระหม่อม เทศกถิ่นที่ ที่ ๒

ในอำเภอ ฉวาง นี้ วัดวังม่วง มีพระสงฆ์ ๑๕
 รูป สามเณร ๑ รูป ศิษย์ วัด ๒๕ คน ควร
 ตั้งโรงเรียนราษฎรได้ ได้ ปลูกษา กับนายภาค ๆ
 มีความ เต็มใจจะให้ ตั้ง โรงเรียน ในวัดนั้น นายภาค
 รับปลูก โรงเรียน แดจะสร้าง เครื่อง สำหรับ ใช้
 ในโรงเรียน แดว่า รับจะเรียไร ใน พวก เสมียน
 ทนาย กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ให้ ออก ทูลถามมาถ

แต่น้อย ออกทุนโรงเรียนตามกำลัง แต่จะเกณฑ์
เอาบุตรหลานผู้ใหญ่บ้าน ให้เข้าเรียนตาม
แบบหลวง เพื่อจะได้ไว้สืบทอดราชการ

วัดนี้ที่ ว่าคงโรงเรียนได้นั้น เพราะบริบูรณ์
ด้วยคุณ ๕ อย่าง

๑ วัดนี้อยู่กลางที่ประชุมคน ในอำเภอนี้ มีกำหนด
๘ ก่ากัน หมู่บ้าน ๓๑๔ หมู่ หลังคาเรือน
๒๐๓๒ หลัง รวมคนชายหญิง ๑๒๓๑๘ คน ได้มา
ทำบุญให้ทานในวัดนั้น

๒ กรมการ อำเภอมีความพอใจออกทุน โดย
แข็งแรง

๓ พระสงฆ์ศิษย์ วัดมากกว่าวัดอื่นในอำเภอนี้

๔ พระของเจ้าอธิการเป็นผู้ดำมารณในที่ที่จะจัด
การต่าง ๆ คัดองค์วัดดี เป็นที่นิยมนับถือ ของ
ประชุมชนในอำเภอนี้

๕ พระของ องค์นี้ เป็นคนฉลาด พอ
จะร่อนหนังสือไทยในชั้นต้น แต่ดข อย่างไม่ไทยได้
อยู่แล้ว ถ้าได้รับความชี้แจงของผู้รู้เขา เขาก็ได้
คงจะมีวิชาดำเนินไปสู่ความเจริญได้

เหตุข้อนี้มี ๓ อย่าง ๑ วัดนี้อยู่ห่างจากที่ว่าการ
อำเภอ ๒ จะหาครูที่ อดได้ ด้วยยาก ๓ คนใน
ท้องที่ อำเภอนี้ มักเห็นเสียว่าถึงจะมีวิชาหนังสือดี
ก็จะต้องทำไร่ทำนาไป คนหนังสือดีเมื่อ
บ้านนอกเอาตัวไม่ได้

ใน เวลาที่ได้ พัก อยู่ที่ วัด หาด สูง ๓ เวลา
นั้น ได้ ตั้ง สอน พระ ของให้อ่าน หนังสือฉบับ
อักษร เขียน ตามคำบอกแต่ ชี้แจงใน วิธี สอน
ตาม แบบ หลวง แต่วิธี เลข ฝรั่ง ให้เข้าใจ
แล้ว ได้ ประชุม ศิษย์ วัด ๆ ม่วง ๒๕ คน จัด
พระ ของ เป็น อาจารย์ เปิด โรงเรียน วันที่ ๕

ธันวาคม ร, ศ, ๑๑๙ โรงเรียนนี้ (ชื่อว่า
วิทยาคมนาควงษ์)

ได้ เลือ กจัด พระ ต่อม ๓ พระช่วย ๓ ส่งเข้า
ไป ให้ศึกษา กับ พระ มหาไวที่ วัด ท่าโพธิ์

วันที่ ๕ นายภาค กรมการ อำเภอ จัด เรือ
ให้ ๓ ลำ มีคนแจว ๔ คน พระ กตายน
เจ้า อธิการ หมวด แดเจ้า อธิการ วัดนั้น ๆ ลง
เรือแจวบ้างพายบ้างตามไปส่ง แต่ เรือ ที่เกด้า
กระหม่อม กับ พระครู กษาศาตี ขึ้นนั้น มีเรือ พาย
ชัก ไปจนถึง วัด ใหม่ ในเวลา บ่าย ๔ โมง พระ
บ๊วทอง เจ้าอธิการ หมวด มา ค้อน รับให้อาไศรย
ในที่ พัก พอ สมนคร ได้ สันทนา กับ เจ้าอธิการ
แด กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ชี้แจง แสดง ผล ของ
การศึกษา ให้ ประชุมชน เหล่านั้น เต็มได้ แล้ว
เพล่า ๒ ยามเล็ก

วันที่ ๖ ได้ ไป ตรวจ วัด นั้น ๆ ตาม
ลำดับ คำวัน นั้น ได้อาไศรย นอน ที่ ศาลา
วัด เขา หลัก

วันที่ ๗ นายภาค ป่าว ร้อง ชาวบ้าน ให้ จัด
อาหาร มา ถวาย แต่ เข้า มีด ไปจาก วัด เขา
หลัด แต่ เข้า จน เพล่า คำถึง บ้าน อาพาธ อยู่
แรม ค้าง นอน ใน เรือ

วันที่ ๘ ไปจาก ที่ นั้น บ่าย ๔ โมง ถึง ที่
ว่าการ อำเภอพระแสง ขุนบรรจง ตำรากรมการ
อำเภอ พระแสง มา ค้อน รับ ตาม สมนคร ใน
อำเภอนี้ ไม่มี ที่ พัก ต้อง อาไศรย นอน ใน เรือ

วันที่ ๙ ได้ ไปตรวจ วัด สำพันธ์ ๑ วัด
วัด ท่ง เหว็จ ๑ วัด บ่อหัว ๑ วัด ปาก พยา
๑ วัด พอทะ ๑ ใน อำเภอ พระแสง ว่า มี กำนัน
๘ กำนัน หมู่บ้าน ๗๗ หมู่ หลัง คา เรือน

๑๙๕๖ หลัง รวมคน ชาย หญิง ๕๙๑๙ คน
 ตำบลนี้บ้านคน ระยะห่าง กัน อยู่แห่งละ ๒ เรือน
 ๓ เรือน ราษฎร ประพฤติ เดียง ซ้ำพ ด้วยทำไร
 แด เดียงสุกรขายทำเรือ โกลนขายบ้าง ชน บรรจง
 สารา กรมการ อำเภอ นั้น เป็นผู้ คัดกรอง แคว้น
 ในหนังสือไทยพอใช้ ได้ . แต่ มีความ พอใจจะ
 ให้มี โรงเรียน ตั้ง ขึ้น ใน อำเภอ ของคนบ้าง จึงได้ ร้อง
 ขอ ให้มี โรงเรียน ขึ้น ใน วัด ลำพันธ์ ๑ ตำบล
 ชน บรรจง สารา รับ จะ ตั้ง สอน พระ อธิการ หนู ให้
 เป็น อาจารย์ แดจะ ทรมาน ราษฎร ใน ตำบล นั้น ให้ มี
 ความ ยินดี ใน การ ศึกษา ให้ จึง ได้
 ว่าจะ ได้ ตั้ง โรงเรียน ที่ วัด ลำพันธ์ ๑ ตำบล (ชื่อ
 ว่า บรรจงอนุกิจ) เห็น ด้วยเกล้า ๆ ว่า โรงเรียน
 นี้ ถึง จะ เจริญ ได้ ก็ คง จะ ช้า

วันที่ ๓๐ ไป จาก ที่ ว่า การ อำเภอ พระ แดง
 เพลา ค่ำ ๑ ยาม ๔๐ นาที ถึง วัด เวียงสระ แขวง
 อำเภอ ลำพูน พระ อธิการ ปลอด เจ้า คณะ แขวง
 พร้อมด้วย กำนัน ผู้ใหญ่ บ้าน มา ค่อน รับ ให้
 อยู่ใน ที่ พัก ได้ ช้ แฉง ข้อ พระราช ประสงค์ ตั้ง
 ก่อตัว แล้ว ช่าง ตั้ง นั้น

วันที่ ๓๓ ได้ ตรวจ วัด เวียงสระ ๑ วัด คดอง
 ตาด ๑ วัด วังแวน ๑ วัด โคกอินทนิล ๑ วัด
 โคกกรวด ๑ วัด ชุม ๑ วัด ท่าชี ๑ วัด นาควน ๑

ใน ตำบล นี้ วัด เวียงสระ มี พระสังฆ ๓๐ รูป
 สามเณร ๒ รูป ศิษย์ วัด ๒๐ คน น่าจะ ตั้ง
 โรงเรียน ได้ แต่ ไม่มี ผู้ อุดหนุน เพราะ อยู่ ห่าง
 โกลน จาก ที่ ว่า การ อำเภอ เจ้า อธิการ วัด นั้น
 มีความ รู้ อ่อน ไม่ สามารถ จะเป็น อาจารย์ ได้
 แต่ มีความ ใฝ่ จะ ให้ โรงเรียน ตั้ง ขึ้น ใน วัด นั้น ถ้า
 กระทบ คม ได้ แจก แบบ เรียน ให้ ได้ ๓๐ เล่ม ช้ แฉง

ให้ พระปลอด สอน ศิษย์ วัด ไป พลาด ก่อน แล้ว
 ได้ เลื่อน จัด พระเดียม ๑ พระทอง ๑ ส่ง เข้า ไป
 ให้ ศึกษา ที่ วัด ท่าโพธิ์

วันที่ ๒๒ ราษฎร มา ประชุม กัน เป็น อัน มาก
 นิมนต์ ให้ เกิด ภาระ หม่อม เทศนา ๑ กัณฑ์ วันที่ ๒๓
 พระครู กาศาติ เทศนา ๑ กัณฑ์ ใน เวลานั้น
 นาย น้อย กรมการ อำเภอ ไม่ อยู่ ไป ราชการ ที่
 กวาง เมือง ยัง ไม่มี เวลาคลับ วัด ใน อำเภอ ลำพูน
 ที่ ยัง ไม่ได้ ตรวจ นั้น ๘ วัด เพราะ จะ ไป ด้วย ทาง เรือ
 ก็ ยัง ไม่ได้ จะ ไป โดย ทางบก ก็ กำนัน จัด ช่าง ให้
 ไม่ได้ จะ เดิน ก็ เหลือ กำลัง จึง ได้ รับ คลับ เข้า มา
 เมือง โดยการ ต่อวัน เพื่อ จะ ให้ พบ ประกับ กรมการ
 อำเภอ ที่ กวาง เมือง

วันที่ ๒๔ กลับ จาก วัด เวียงสระ ๑ พัก แรม
 ที่ เรือ บ้าง ที่ บ้าน บ้าง ๑๔ วัน ถึง วัด ท่าโพธิ์ ใน
 วันที่ ๒๙ ธันวาคม ร, ศ, ๑๙๙ รวม เวลา ที่ได้
 ไป ตรวจ ใน อำเภอ ฝ่าย นอก เชน นั้น ๔๐ วัน ถ้วน

วันที่ ๘ มกราคม ร, ศ, ๑๙๙ ได้ พบ ประ
 กับ นาย น้อย กรมการ อำเภอ ลำพูน ได้ ปฎิภา
 ในการ เรื่อง นี้ ให้ เข้าใจ คดอด นาย น้อย มีความ
 ยินดี รับ เป็นผู้ อุดหนุน โดย เต็ม กำลัง รับ ปลด
 โรงเรียน ที่ วัด บ้านนา รับ ตั้ง ราง เครื่อง ใช้ ใน โรง
 เรียน รับ เลื่อน จัด พระ เข้า มา ให้ ศึกษา ที่ วัด ท่าโพธิ์
 เพื่อ จะ กลับ ไป เป็น ครู รับ จะ เสนอ ซ้ เอา บุคร หลาน
 ของ กำนัน ผู้ใหญ่ บ้าน ให้ เล่า เรียน เพื่อ จะ ใฝ่ ส้ม
 กำลัง ราชการ คดลง ว่า จะ ได้ ตั้ง โรงเรียน ที่ วัด บ้านนา
 อำเภอ ลำพูน ๑ ตำบล (ชื่อ ว่า น้อย ประดิษฐ์ มดุง ผล)

ใน ท้อง ที่ อำเภอ ลำพูน ว่า มี กำนัน ๗ กำนัน
 หมู่ บ้าน ๒๙๙ หมู่ หลัง คาเรือน ๑๕๔๕ หลัง
 รวมคน ชาย หญิง ๘๐๙๕ คน

วันที่ ๓๐ มกราคม ร.ศ. ๑๑๗ ไปตรวจ
โดยทางเรือ ออกจาก ปากน้ำ เมือง นคร เข้า
คลองปาก พังในวันที ๓๑ ได้พักอยู่ที่ วัดแจ้ง
อำเภอ เบียงชัต จัต หาเสบียง อาหารได้พอ
สมควร

วันที่ ๓๕ ไปจากวัดแจ้งถึง วัดท่าซอม ใน
วันที่ ๓๖ พระรอด เจ้า อธิการ หมอวัด ได้นำ ไป
ตรวจวัดนั้น ๆ ทั้ง มีแจ้งใน ภาณูชี หมาย
เลข ๓๒ นั้นแล้ว เพศายาย ๓ โมง ถึง ที่
ว่าการ อำเภอ พังไกร นายกำน กรมการ พัง รือที่ ว่า
การ มาตั้งใหม่ ที่ พักที่อาไศรย ยังไม่บริบูรณ์
ได้ ปลูกษา เรื่อง นี้กับ นาย กำน เห็น ว่า วัด ในท้อง
ที่อำเภอ ไม่มี ที่ จะ ตั้ง โรงเรียนให้ เจริญได้
วัดที่มี พระ มาก เด็ก มาก ลูก น้อย ก็ อยู่ห่าง ไกล
จาก ที่ว่าการ อำเภอ นาย กำน รับจะ สร้าง วัด
ขึ้น ในที่ ใกล้ ที่ว่าการ แล้ว จะ ย้าย พระใน
วัดอื่น มาให้ อยู่ แล้วจะ ได้ ตั้ง โรงเรียน ในวัดนั้น
คาดหมายใน อำเภอ นี้ยังไม่ได้ ตั้ง โรงเรียน

ราษฎร ในอำเภอ นี้ มี อักษรยาไศรยไม่สู้จะ ชอบ
ในการหนังสือนัก มักเห็นเสียว่าวิชาหนังสือไทย
ไม่สู้จะมีประโยชน์ อะไรนัก

ในท้องที่อำเภอ พังไกร ว่ามีกำนัน ๓๓ กำนัน
หมู่บ้าน ๓๘๒ หมู่ หลังคาเรือน ๖๐๕๖ หลัง
รวมคนชายหญิง ๒๗๘๖๔ คน

วันที่ ๓๗ ถึงวัดจาก พระวียงเจ้าอธิการ
หมอวัดมาต้อนรับ แล้วนำไปตรวจวัดนั้น ๆ ทั้ง
มีแจ้งใน ภาณูชี หมายเลข ๗ นั้นแล้ว

วันที่ ๓๘ ไปจากวัดจากถึง เมืองพัทลุง ใน
เพศายาย ๑ โมง ๓๐ นาที ได้ เที่ยงตรา พระ
ราชสีห์ ว่างต่อพระยาณาคกรบริบาล ข้าหลวงผู้ช่วย

รักษาราชการ แดพระยาอโศกบริรักษ์ ผู้ว่าราช
การเมืองพัทลุง พระยาณาคกร ตั้ง กรมการ
ให้ ไปจัดที่พักในวัดแจ้ง พระครูภาชาติเจ้าคณะรอง
เมืองพัทลุง แดทนายกรม มาต้อนรับ ให้ อยู่
ในที่พักพอสมควร

วันที่ ๓๙ ได้ประชุมพระสงฆ์ ในที่พักวัดแจ้ง
คือ พระครูการาม ๑ พระครูภาชาติ ๑ พระ
ปลัดเอียด ๑ พระปลัดหนู ๑ พระสมุห์อิน ๑
พระใบฎีกาเมือง ๑ เจ้าอธิการอินตัม ๑๔ รูป
หลวงพิพากษณ์รณัต ผู้ช่วยราชการ ๑ หลวง
เทพมณเฑียร กำนัน ๑ มาคอยดูแลการตามคำสั่ง
ของท่านผู้ว่าราชการเมือง ได้ เที่ยงตราเสมา
ธรรมจักร ๑ ตราไนใต้ ผ้าพระบาท ๑ ตราคณะ
ใหญ่ฝ่ายใต้ ๑ ออกวางอ่าน ทราบทั่วกันแล้ว
ได้ ชั่งข้าวพระราชประสงค์ ตั้งที่กั่วแล้วข้างคืน
เพศา ๕ โมง เลิกประชุม

วันที่ ๒๐ ได้ ไปตรวจวัด ในแขวงกลางเมือง
พัทลุง มีรายแจ้งอยู่ในภาณูชี หมายเลข ๘ นั้นแล้ว

วันที่ ๒๑ เพศาค่ำแล้ว ๓๐ นาที พระยา
อโศกบริรักษ์ มาเยี่ยม พระสงฆ์ เจ้าคณะถานา
อธิการอินตัมประมาณ ๑๔ หรือ ๑๕ รูป นั่ง
พร้อมอยู่ณที่นั้น ได้ สันทนาในเรื่องการศึกษา
และการดำดนาให้ มีความเต็มใจแล้ว พระยา
อโศกบริรักษ์ มีความอุสาหในการอุตุหนุ เพื่อ
จะให้ มีโรงเรียน ตั้งขึ้น ใน เมืองนั้น

วันที่ ๒๒ เพศาเที่ยงแล้ว ๕ นาที พระยา
ณาคกรบริบาล ข้า หลวง ผู้ช่วยราชการ เมือง พัทธ
ลุง มาเยี่ยม ได้ สันทนาในการเรื่องนี้ พระย
ณาคกร ๑ รับอุตุหนุโดยแข็งแรงดังนี้

๑ เมื่อจะไปตรวจตำบลในแขวงเมืองนี้ จะจัดการการให้หน้ไปด้วย และจะมีคำสั่ง ถึงกรรมการ อำเภอให้รับสั่งเรียงตามสมควร

๒ จะขอประกาศราษฎรให้ มีความเต็มใจได้ ในการนี้ เพื่อจะให้หน้ากลุ่มบุตรมา ศึกษาเล่าเรียน

๓ จะเรียไร เงินตามบรรดากฎหมาย เดิ ราษฎร ที่มีศรัทธา ให้ ออกทุนตาม มากแต่น้อย ให้ เป็นทุนโรงเรียน ถ้ายังไม่พอใช้ พระอาอา จักร ฯ จะออกทุนเพิ่มเติมตามควรแก่กำลัง

๔ การต่อไปถ้าขัดข้องประการใด พระอา อาจักร ฯ พระยาอภัยบริรักษ์ ฯ จะรับผิดชอบ ทุกประการ ในท้องที่อำเภอแขวงกลางเมืองนี้ วัดวัดมีพระสงฆ์ ๖ รูป ศิษย์วัด ๒๕ คน ควร ตั้งโรงเรียนหลวงได้ แต่พระปลัดมากเจ้าอธิการ วัดนั้น ความรู้ยังอ่อนไม่ควรเป็นอาจารย์ได้ ได้ ปกษาด้วย พระครูกาชาติ ๑ พระครูกราม ๑ พระปลัดมาก ๑ พระปลัดหนู ๑ จัด พระปลัดเอียด กับ พระวินัยรเทพ ให้ เป็นครู สอนนักเรียน ไป พยายามก่อน พระปลัดมาก เจ้าอธิการรับเป็นผู้ คุ้ ฎการ ทัวไป ในโรงเรียน พระครูกราม พระ ปลัดหนู รับเป็นผู้ เลือกศิษย์วัดที่เป็นคนฉลาด ๆ ในวัดนั้น ๆ ส่งเข้ามาให้เล่าเรียน จัดโรงการ เปรียญวัดวังบนโรงเรียนไป พยายามก่อน ตก ลงว่าจะได้ ตั้งโรงเรียน ที่วัดวัดตำบล ๑ (ชื่อว่า สมณานาวิภาศ) ที่ว่าวัดวัดควร ตั้งโรงเรียน หลวงได้นั้น เห็นด้วยเกล้า ฯ ว่าบริบูรณ์ด้วยคุณ ๗ อย่าง

๑ วัดนี้อยู่กลางที่ประชุมคน แต่เป็นที่ ประชุมผู้น้ำ ของข้าราชการในเมืองนี้

๒ เจ้าอธิการในวัดนั้น มีความใคร่จะให้ โรง เรียง มีชั้นในวัดนั้น แต่เป็นผู้ ฎการทัวไป ในโรงเรียน ด้วย

๓ วัดนั้นอยู่ใกล้ ที่ว่าการเมือง แต่ที่ว่าการ อำเภอ ด้วย

๔ พระปลัดเอียด พระวินัยรเทพ เปน ผู้ ฎการ เรียง ภาษามคธ แปลคำภีร์ (ชาติก รรมบท อภิธรรมดามนศ์ ออก) เมื่อได้รับความ ช้แจงให้ สอน ตามวิธีแบบเรียนของหลวง แบบเดธ อย่าง ฝรั่งเศส เข้าแล้วพอ จะสอน ในชั้นต้นไปได้

๕ ข้าหลวงผู้ช่วย รักษาราชการ แต่ผู้ว่า ราชการเมือง มีความอดทนโดย แข็งแรง

๖ ถ้าได้ รับผลประโยชน์ ของหลวง เข้าบ้างแล้ว ก็คง จะเจริญ ได้

๗ เหตุของความ วิตกมีอย่าง เดียว คือ จะ หาครู ที่อย่างดี ได้ ด้วยยาก ถ้าแก่ ใจความขัด ข้องนี้ ได้แล้ว เห็นด้วยเกล้า ฯ ว่าคงจะเจริญได้ ในเวลาที่ได้ อยู่ในเมืองพัทลุงนั้น ได้ ตั้ง สอน พระปลัดเอียด พระวินัยรเทพ ให้ อ่าน หนังสือ ฉันทักษะ เขียน ตาม คำบอก แด ทำเลขอย่าง ฝรั่งเศสเข้าใจได้ แต่จะนับว่า อย่างดียังไม่ได้

วันที่ ๒๔ พระยาอภัยบริรักษ์จัดข้างพลา ยให้ ๒ ข้าง ให้หลวงพิพากย์ ฯ กรมการนำไปตรวจ ในอำเภอ สายอุดร พร้อมด้วยพระครูกราม ๑ พระ ปลัดเอียด ๑ พระปลัดหนู ๑ พระวินัยรเทพ ๑ เพลา ๑ โมงเข้าไปจากวัดแจ้ง ถึงที่ว่าการ อำเภอในเพลาค่ำแล้ว ๒๕ นาที หลวงรองราช มนตรีกรมการอำเภอหลวงนำปลัด อำเภอ พร้อม ด้วยกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็น อันมาก มาต้อนรับให้

เอาไ้รยในที่พักวัดมฆามทอง พอดมคอร เจ้าคณะ
แขวงพาเจ้าอธิการมาคอรรับอยู่ใน ที่นั้นเปนอัน มาก
ไ้สดันทนาให้แจงข้อพระราชประสงค์ แดคุณประโยชน์
ในการ ศึกษา ให้ประชุมชนเหล่านั้น มีความ
เต็มไ้แล้ว เพลา ๒ ยาม ๕๐ นาทีเลิก
สนทนา

วันที่ ๒๕ ได้ตรวจวัดนั้น ๆ ตั้ง มีแจ้งใน
บายช้ หมายเลข ๘ นั้นแล้ว ในคำบถนั้นเจ้า
คณะแขวง ขาดไป จึงได้ ช้แจงให้ พระคร การาม
พระปลัดเอียด พระปลัดหนู ประชุม เจ้าอธิการ
ใน คำบถนั้นให้เลือก จัดตั้งเจ้า อธิการ (น้อย)
วัดกุฎ เปนเจ้าคณะแขวง ตามความชอบใจ ของเจ้า
อธิการ ทั้งปวง ใน คำบถนั้น

ในท้องที่อำเภอนี้ ไม่มีวัดที่ควรจัดตั้ง โรงเรียนได้
จึงได้ ปฎิษาพร้อมด้วย พระครูธนา กรรมการ
อำเภอกำหนดผู้ ใหญ่บ้านเห็นว่า ถ้าได้ ตั้งโรงเรียน
ขึ้นในคำบถนี้ คงจะมีนักเรียนไม่ต่ำกว่า ๕๐ คน
หลวงรองราชมนตรีกรมการอำเภอรับเป็นผู้อุ้ตหนุน
คือจะออกทุนเองและเรียโรราชครูที่มีศรัทธา ให้
ตั้งโรงเรียนขึ้นที่วัดมฆามทองนั้น จึงได้ เลือก
พระนุ้ยวัดกุฎ ส่งเข้าไป ให้ศึกษาที่พระมหาใจที่ วัด
ท่าโพธิ์เมืองแคว ๆ เพื่อจะได้ กลับมาเป็นครูใน
คำบถนั้น กำหนดจะให้ ได้ เปิดโรงเรียนในคัน
ศก ๑๑๙ นี้ ตกกลงว่าจะได้ตั้งโรงเรียนราชครูที่
วัดมฆามทองคำบถ ๑ (ชื่อว่า รอรราชบริรักษ์)

เห็นด้วยเกล้า ๆ ว่าโรงเรียนนี้ ถึงจะ เจริญไ้
ก็โดย กาลช้ แต่ว่าหลวงรองราช มนตรี คน
นี้เปนคนหลักแหลมคล่องแคล่วดี จัดราชการ
ในหน้าที่กรมการอำเภอเรียบร้อย เปนที่สรรเสริญ
ของราชครูในคำบถนั้น เปนอันมาก น่าจะไ้
บัญญัติความคิดให้ โรงเรียนนี้ เจริญขึ้นดี ๆ ได้

ในท้องที่อำเภอนี้มีกำหนด ๑๕ กำหนด หมู่บ้าน
๑๗๕ หมู่ หลังคาเรือน ๒๕๓๗ หลัง จำนวน
คนชายหญิง ๑๓๐๕๓ คน

วันที่ ๒๖ เพลาเช้า ๓ โมง ๒๐ นาทีไป
จาก วัดมฆามทอง หลวงรอง ๆ จัดกำหนด ผู้ใหญ่
บ้าน ตามไปส่ง จนสิ้น พรหมแดน แขวงนั้น เพลา
เที่ยง อยุ่ณั้ เพนที่วัด นานายาต ราชครูชายหญิง
มาคอรรับประมาณ ๕๐ หรือ ๖๐ คน จัดดำรับ
มาเลี้ยงพระประมาณ ๒๐ สำรับ ฉนั้นเพนแล้วไป
จากที่นั้น เพลาบ่าย ๓ โมง ๕๐ นาที ถึงวัดโคกกาย
ในแขวงอำเภอกลาง พระใบฎีกาเมือง ๑ เจ้า
คณะแขวง ๒ เจ้าอธิการ ๒๕ องค์ กำหนด
ผู้ใหญ่บ้าน ราชครูชายหญิงประมาณ ๑๐๐ เศษ
มาคอรรับให้ เอาไ้รยในที่พักพอดมคอร ได้ ช้
แจงข้อพระราชประสงค์ ให้ประชุมชนเหล่านั้น
เต็มไ้ได้ในการสนทนา แดการศึกษาดังที่กล่าวแล้ว
ข้างต้น ได้ ตรวจวัดในคำบถนั้น ๆ แจงอยู่ใน
บายช้หมายเลข ๑๐ นั้นแล้ว

เพลาค่ำ พระสงฆ์ แดราชครู ชาวบ้านมาประชุม
กัน เปนอันมาก ด้วย อยากร จะ สดับ สนทนา จึงได้
สนทนา ใน ทาน ค่ถภาวนาให้ประชุมชน เหล่า นั้น มี
ความเต็มไ้แล้ว เพลา ๒ ยาม เศษเลิก สนทนา

วันที่ ๒๗ เพลาเช้าราชครูชาวบ้านมาประชุม
กัน ประมาณ ๕๐๐ คน แต่งดำรับ อาหาร เลี้ยงพระ
ประมาณ ๘๕ สำรับ ฉนั้น แล้วชาว บ้าน มา
นั่ง ประชุม คอยสดับ สนทนา ได้ สนทนาพรณา
โทษ คุณ ของ ความ เด็พชนพาด แดบัณฑิตย
แด่สดง ผล แห่ง ความ อยุ่ ใน ปฎิรูปเทศแล้ว
พรณาผล ของ การศึกษาคิดปวิชา เปน เครื่อง
เลี้ยง ช้พ มี หนังสือ เปนต้น ชนเหล่านั้น นั่งฟังโดย
เคารพไ้เสมอ พึงเทศน์จน เพลาจนเพนเลิก

ในคำบดนี้ วัดโคกงายมี พระสงฆ์ ๕ รูป
 ดำเนร ๒ รูป ศิษย์วัด ๒๐ คน อยู่กลางที่ประชุม
 ชน ๒ กำนัน ๒๒ หมู่บ้าน ๘๒๕ หลังคา เรือน
 คน ชายหญิง ๑๘๗๕ คน น่าจะตั้งโรงเรียน
 ได้แต่ไม่มีผู้อุทหนุน ผู้จะเป็น อาจารย์ ได้ก็
 ไม่มี แต่เจ้าอธิการรอดในวัด นั้นมีความใคร่
 เพื่อจะให้ มี โรงเรียน แต่ไม่ สามารถจะให้ มี
 ขึ้นได้ เกด้ากระหม่อมได้ แจก แบบเรียน ให้ ใ
 ๑๐ เล่ม แล้วตั้งให้ เรอ จัตพระ ส่งเข้า ไป ยัง
 โรงเรียน

เพลาเที่ยง แล้ว ๑๐ นาทีไปจากที่ นั้น บ่าย
 ๒ โมง ถึง วัด ถ้ำคูหาสวรรค์ ได้ ตรวจ วัด
 นั้น ๆ ตั้ง มี แจ่งในบาญชี เป็น ตำดับ มานั้น แล้ว

ได้ ขึ้นไป นมัสการ พระพุทธรูป ที่ ถ้ำริม วัด นั้น
 ได้ แนะนำ ให้ ข้าราชการ แดหมู่ชน ที่ ไป ด้วย ให้
 ถวาย คำนับ พระบรมราช นามาทิธิ ซึ่ง ทรง
 พระราชทาน จากฤ ใ่ว ที่เพิง ศิลา หน้าถ้ำ แล้ว
 กลับจากที่ นั้น เพลา บ่าย ๕ โมง ถึง ที่ พัก วัด
 แจ่ง แขวงกลาง เมือง พัทธลุง

ในท้องที่อำเภอ กลางแขวงเมือง พัทธลุง ว่ามี
 กำนัน ๒๐ กำนัน หมู่บ้าน ๒๕๓ หมู่ หลังคา
 เรือน ๖๓๕๒ หลัง รวมคนชายหญิง ๒๗๘๗๗ คน

วันที่ ๓๐ พระศรุกราม หลวงพิพากย์ ๆ
 กรมการนำ ไปตรวจแขวงทักษิณ ออกจากแขวง
 กลางในเพลา ๓ ยาม ถึงวัดเขียนคำบดบางแก้ว
 ในเพลารุ่งเช้า วันที่ ๓๑ ได้ ตรวจวัดในคำบดนั้น
 ตั้งมีแจ่งในบาญชีหมายเลข ๑๑ นั้นแล้ว

ในคำบดนี้ วัดเขียนมีพระสงฆ์ ๕ รูป พระ
 พุ่มเป็นอธิการ ศิษย์วัด ๘ คน วัดนี้มีหนังสือ
 คำราโบราณ ที่เขียนเป็นอักษรไทยดงกระดากไทย
 ประมาณ ๕๐ หรือ ๖๐ ม้วน อ่านได้ความบ้าง
 ไม่ได้ความบ้าง แต่ที่ได้ ความนั้นเป็นเรื่องพงษา

วตารเมืองพัทลุง เรื่องวัดเขียนเป็นเรื่องปกติ ๆ
 มากเหมือนจะไม่น่าเชื่อได้ ที่เป็นอักษรขอม
 โบราณนั้น เขียนดงเดิมดุดคด้ายกระดากบาญ
 ชีจีนมี ๓ เล่ม คด้าย ๆ ตัวอักษรขอมแต่อ่าน
 ไม่ได้ความ ได้ ขอยืมว่าจะนำมาทูลเกล้า ๆ
 ถวายเพื่อจะได้ ทรงทอดพระเนตร ผู้รักษาไม่ยอม

ในเวลาเมื่อจะนำคำรามาคำให้ดูนั้น ผู้รักษา
 ต้องจุกุบเทียบนบชาประกาศอาราธนาแล้ว เชิญ
 คำรารองพานทูลคี่คะ มีคนกั่วมมาวางดงแล้ว
 ถวายบังคม จึงได้ แก่ ห่อคำรามานั้นออก เกด้า
 กระหม่อมได้ ให้ ตอกคัตมานิดหน่อยพอเป็นสำคัญ

เพลาบ่าย ๕ โมง ออกจากบางแก้ว จนเพลา
 ค่ำ ๓ ยาม ๕๐ นาที ถึงปากพยนต์ว่าการ
 อำเภอแขวงทักษิณ รุ่งขึ้นวันที่ ๑ กุมภาพันธ์
 ศกนี้ หลวงเทพภักดีกรมการอำเภอ
 มาต้อนรับให้ ขึ้นพักอาศัยในห้องออฟฟิศแห่ง ๑
 มีโต๊ะเตียงเก้าอี้ตำดับเรียบร้อยดี แต่ได้เลี้ยง คุ
 ด้วยอาหาร บิณ ทบาต พอ ส้มควรว ได้ แจ่ง ข้อ
 พระราชประสงค์ ให้ทราบดังกล่าวแล้วข้างต้น

เพลาบ่าย ๓ โมง ได้ไปตรวจวัดนั้น ๆ
 มีรายแจ่งอยู่ในบาญชี ตาม ตำดับ มานั้น แล้ว
 ในคำบดนี้ วัดห้วยภักมีพระสงฆ์ ๕๐ รูป ศิษย์
 วัด ๑๕ คน ควรตั้งโรงเรียนราษฎรได้ แต่ผู้
 ที่จะเป็นอาจารย์ได้ ไม่มี เกด้ากระหม่อมจึงได้
 เตือกจัตพระแดงเจ้าอธิการวัดนั้น พาไปให้ ศึกษา
 ที่โรงเรียนวัดมณีมาวาสเมืองสงขลา เพื่อจะได้
 กลับมาเป็นอาจารย์ในวัดนั้น ได้แจกแบบเรียน
 ให้ ใ่ว ๑๐ เล่ม หลวงเทพภักดีกรมการอำเภอ
 รับเป็นผู้อุทหนุนโดยความเต็มใจ ตั้ง ที่ กล่าว
 แล้วข้างต้น ตก ดงว่าจะได้ ตั้งโรงเรียน ราษฎร
 ที่วัดห้วยภัก ๑ คำบด (ชื่อว่า เทวภักดีภูตเฉลิม)

ในห้องที่อำเภอนี้ มีกำหนด ๑๕ กำหนด หมู่บ้าน ๑๖๕ หมู่ หาดังคาเรือน ๓๗๑๗ ราษฎรชายหญิง ๑๕๖๖๕ คน

เห็นด้วยเกล้า ๆ ว่า โรงเรียนตำบลวัดหัวภูกันถึงจะเจริญได้ก็โดยกาสดำ เพราะวัดนี้ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอ แดราษฎรในอำเภอนี้ไม่ได้จะยินดีในการศึกษา มักเป็นภาษาแขกมลายูเสียโดยมาก ถ้าจะเจริญได้ก็เพราะอาศัยความออกนอกของกรมการอำเภอเป็นกำลัง เวลาบ่าย ๕ โมง ๑๕ นาที หาดวงเทพภักดีจัดเตรียมให้พอสมควร ออกจากที่ว่าการอำเภอ แขวงปากพูน พระครูการามเจ้าคณะเมืองพัทลุงตามไปส่งถึงเมืองสงขลา ในวันที่ ๒ เพลาค่ำแล้ว ๑ ยาม ในค่ำวันนั้นพักอาศัยรอนนในเรือ ในเวลานั้นพระยาสุโขทัยขึ้นเรือ ข้างหาดวงเทศาภิบาลไม่อยู่ไปราชการ เมืองกลันตัน วันที่ ๓ เพลาบ่าย ๑ โมง ได้ขึ้นไปหาพระยาพิทักษ์เทพธานี แจ้งข้อความให้ทราบตลอดแล้ว พระยาพิทักษ์ฯ สั่งกรมการให้ไปจัดที่พักในวัดมัสยิมมาวาคี พระครูวิสุทธิโมลีได้จัดที่พักไว้แล้วเสร็จแล้ว พระสังฆในคณะธรรมยุตต์มาพร้อมกัน ค้อนรับ ตามสมควร เพลาบ่าย ๕ โมง พระครูรัตนโมลีเจ้าคณะเมืองลับเจ้าคณะแขวงวัดบางช้างมาเยี่ยม ได้สนทนากันพอสมควร จนเพลาค่ำ ๒ ทุ่มเลิกสนทนา

วันที่ ๔ เพลาบ่าย ๓ โมง พระครูเจ้าคณะภูมิกษาเจ้าอธิการันต์บวร ๕ รูป มาประชุมที่วิหารวัดมัสยิมมาวาคี ได้เชิญตราเดิมารธรรมจักร ๑ ตราในใต้ฝ่าพระบาท ๑ ตราเจ้าคณะใหญ่ฝ่ายใต้ ๑ ออกวางอ่าน ทราบทั่วกันแล้ว ได้ชี้แจงข้อพระราชประสงค์ให้ทราบในท่าม กลางประชุมดังที่กล่าวแล้วข้างต้น ได้ตรวจจัดวัดนั้น ๆ ตั้งมีแจ้งในบาญชีหมายเลข ๑๒ นั้นแล้ว

ในห้องที่แขวงกลางเมืองสงขลา วัดมัสยิมมาวาคีมีพระธรรมยุตติกนิทาย ๓๗ รูป สำนัก ๗ รูป ศิษย์วัด ๒๕ คน ควรตั้งโรงเรียนหาดวงใต้ พระครูวิสุทธิโมลี เป็นเจ้าคณะฝ่ายธรรมยุตติกนิทาย เปรมใจได้ในกรณีที่ให้มีโรงเรียนนี้โดยแข็งแรง พระสังฆในวัดนั้น พระสุนักเรียนวิทยาลัยควรปกครองอย่างดี แต่ยังไม่พอกับนักเรียน เห็นด้วยเกล้า ๆ ว่า โรงเรียนซึ่งพระยาสุโขทัยขึ้นไว้ที่บ้านพระยาวิเชียรฯ นั้น ต้องขอยืมโรงงานของพระยาวิเชียรฯ ทำเป็นโรงเรียนอยู่ยังไม่เป็นหลักฐาน คงได้ ยากจะใคร่ย้ายโรงเรียนนั้นเข้ามาไว้ในวัดมัสยิมมาวาคี เพื่อจะได้ นายเคยครูโรงเรียนนั้น มาให้เป็นครูในวัดมัสยิมมาวาคีต่อไป แต่จำเป็นจะต้องปรึกษา กับพระยาสุโขทัยขึ้นเรือเห็นชอบก่อนจึงจะได้ จำเป็นจะต้อง รอคอย พระยาสุโขทัย กลับจากเมืองกลันตันก่อนจึงจะได้ปรึกษาการเรื่องนี้

วันที่ ๘ ได้ไปตรวจในแขวงอำเภอฝ่ายเหนือออกจากวัดมัสยิมมาวาคี ในเวลา ๓ โมงเช้า พระครูวิสุทธิโมลีให้ พระจัน นำไปด้วย พระครูรัตนโมลีให้ พระสมุห์เซ่ง กับพระภิกษุวัดแหดมพร้อมนำไปกับก่อน ถึงวัดคูเต่าในเพลาบ่าย ๓ โมง ๔๐ นาที พระย้อยเจ้าอธิการหมวด กับเจ้าอธิการวัด ๓๐ องค์ มาค้อนรับให้ขึ้นพักในที่พักพอสมควร ได้ตรวจวัดนั้น ๆ ตั้งมีแจ้งในบาญชีหมายเลข ๑๓ นั้นแล้ว

วันที่ ๘ เพลา ๓ โมงเช้า ออกจากวัดคูเต่าถึงที่ว่าการอำเภอในเพลาบ่าย ๓ โมง นายโชดกรมการอำเภอไม่อยู่ นายเกิดปลัดอำเภอมาค้อนรับให้พักอาศัยรอนนในที่พักสำหรับ ข้างหาดวงเทศาภิบาล แต่ได้ตรวจวัดนั้น ๆ ตั้งมีแจ้งในบาญชีหมายเลข ๑๔ นั้นแล้ว ครั้นณวันที่ ๑๒ พระแก้ว